

Izvorni znanstveni rad
UDK 664.71 (497.5 Dubrovnik) "14/19"
Priljeno: 16.11.2004.

MLINOVI NA RIJECI LJUTOJ U KONAVLIMA

NIKO KAPETANIĆ

SAŽETAK: Dolaskom u okvire dubrovačke države, u Konavlima se 1427. godine zatječu četiri mlina. Zbog opskrbe velikog broja pomoraca na svojim trgovačkim brodovima, kao i zbog potreba nastalih povećanjem broja stanovnika, Republika već početkom 16. stoljeća gotovo utrostručuje broj mlinova za žitarice. Mlinovi su u vlasništvu države i daju se pod određenim uvjetima u zakup. Nakon pada Dubrovačke Republike postaju privatno vlasništvo. U drugoj polovici 19. stoljeća grade se mlinovi za mljevenje maslina na vodeni pogon. Povećava se i broj stupa za tkanine. Sto godina kasnije, i prije tehnološke zastare, zbog nedostatka sirovina jedan za drugim prestaju raditi.

Područje naselja i rijeke Ljute u Konavlima bilo je prije dolaska pod dubrovačku vlast podijeljeno među bosanskim velikašima Radoslavom Pavlovićem i Sandaljem Hranićem. Posjedi su međusobno izmiješani, s tim da Pavloviću uglavnom pripada desna (zapadna), a Sandalju lijeva strana rijeke. Stjecanjem Konavala 1419/26. godine, Dubrovačka Republika zatječe uz rijeku Ljutu četiri kuće - mlina. Kako pripadaju Pavlovićevoj desetini, za pretpostaviti je da su se nalazili na desnoj obali gornjeg toka rijeke (današnji Gornji mlini). Za potrebe svakog mlina ostavljena je po četvrtina, ukupno jedna zlatica zemlje (*solad* ili zlatica = 1678 metara kvadratnih).¹

Nepunih mjesec dana nakon kupovine Pavlovićeva dijela (31. prosinca 1426.), vlasti su 29. siječnja 1427. godine odlučile da se mlinovi u Konavlima mogu

¹ *Libro rosso - nunc "Matica" sed non recte dictus* (partem ultimam scripsit Nicolaus filius Antonii Cancellarii), ser. 12 (Cathastichum), sv. 4, f. 374' (Državni arhiv Dubrovnik, dalje: DAD).

davati u zakup samo na jednu godinu. Veliko vijeće donijelo je 20. travnja 1428. godine odluku kojom detaljno regulira pitanje zakupa mlinova. Mlinove u Konavlima može dati u zakup samo knez s Malim vijećem javnom licitacijom na dvije godine. Mlinovi se licitiraju jedan po jedan, ali nikad samo jednom zakupcu. Zakupac je smio imati udio samo u jednom mlinu, iznimno u dva. Određena je cijena mljevenja žita: deset minca (*folara*) za jedan varičak žita. Svatko tko donese žito na mljevenje ima pravo počistiti i pokupiti sve što padne oko žrvnja dok se melje njegovo žito. Sve štete i popravci mlina padaju na teret zakupca. Zakupnina se plaća u četiri obroka unaprijed, svakih šest mjeseci. Predviđene su stroge kazne za kašnjenje. Zakupac će, kao i jamac, bili zatvoren sve dok ne plati dug i nikad više neće moći uzeti u zakup nijedan mlin.²

Nakon što su učvrstili svoju vlast u Konavlima, Dubrovčani u drugoj polovici 15. stoljeća intenzivno razvijaju poljoprivredu, naročito uzgoj žitarica. Za posade trgovačkih jedrenjaka trebalo je osigurati dostatno brašna i dvopeka (*beškota*), a sve veća količina žitarica potrebna je i za prehranu povećanog broja stanovništva. U Konavlima 1500. godine živi preko 15000 stanovnika.³

Sve to uvjetuje izgradnju novih mlinova. Mlinovi su, kao i dotad, u vlasništvu države, koja ih daje u zakup. Ugovori o zakupu mlinova na rijekama Ljutoj i Vodovađi sklapali su se u kancelariji konavoskog kneza u Pridvorju. Kako je pridvorska kancelarija izgorjela za rusko-crnogorske okupacije Konavala 1806. godine, nije nam ostao sačuvan nijedan takav ugovor. Srećom, u serijama dubrovačkog notarijata pronašao sam nekoliko ugovora iz razdoblja od 1496. do 1551. godine, u kojima zakupci daju mlin u podzakup ili proširuju broj dioničara (vidi prilog 1). U tri slučaja mlinovi se daju u zakup na tri, a jedanput (1551.) na pet godina. Visina zakupa kreće se od 110 do 131 perpera godišnje. Iz ugovora saznajemo da postoje kuće s jednim ili s dva mlina. Zakupci mogu biti vlastela (Federik Ivanov Gundulić), bogati građani (Tomo Ivanov Fifa), ili Konavljani iz Ljute i okolnih sela.

U tri slučaja naveden je poblizi položaj mlinova uz rijeku Ljutu: *in plano* (1514.), *in pian* (1522.), *in Verba* (1551.). Mlinovi koje su Dubrovčani zatekli smješteni su neposredno iza izvora, na strmom i kamenitom terenu. Ako se za mlin kaže da je smješten u nizini, odnosno u polju, očito se radi o novoizgrađenim

² Radoslav Grujić, *Konavli pod raznim gospodarima od XII do XV veka*. Zemun: SKA, Spomenik LXVI, 1926: 110.

³ Niko Kapetanić i Nenad Vekarić, *Stanovništvo Konavala*, 1. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU, 1998: 97 -101.

Slika 1. Rijeka Ljuta na katastru iz 1837. godine.

mlinovima, danas poznatima kao Donji mlini. U području Gornjih mlina vrbe ne rastu (prevladava lovor), pa je za pretpostaviti da se i predio Vrba nalazio na mjestu Donjih mlina, gdje vrbe prevladavaju u odnosu na drugu vegetaciju. Donji su mlini izgrađeni južnije od Gornjih mlina, na ravnom dijelu polja koje blago pada prema jugu. Možemo zaključiti: Dubrovačka je Republika najkasnije početkom 16. stoljeća završila izgradnju mlinova na Ljutoj, maksimalno iskoristivši vodeni potencijal rijeke.

Izgradnja Donjih mlina bio je zahtjevan zadatak. Dok je kod Gornjih mlina dužina vodojaža od rijeke do mlina, zbog strmog terena, nekoliko desetaka, kod Donjih iznosi nekoliko stotina metara. Po položaju vodojaža vidljivo je da su Đurkovićev (čest. zgr. 42) i Dobrašinov mlin (čest. zgr. 46) građeni posljednji. Bili su sezonskog karaktera, to jest nisu imali pravo mljeti ljeti.⁴ Za Đurkovićev mlin predaja kaže da je posljednji izgrađen, a prvi prestao raditi, prije 1900. godine.

Važan dokument za proučavanje mlinova i njihovog nastanka prvi je austrijski katastar za Dalmaciju iz 1837. godine, koji nam daje stanje zatečeno tridesetak godina nakon pada Dubrovačke Republike. Građevine nastale u razdoblju od 1837. do 1869. godine posebno su označene crvenom bojom.⁵ Tako vidimo da je čest. zgr. 35/2 u naravi stupa u posjedu obitelji Dobrašin, izgrađena nakon 1837. Druga intervencija dogodila se na čest. zgr. 47, koja se sastojala od zgrade s dva mlina za brašno i staje u posjedu obitelji Magud. Staja, koja se sastojala od jedne prostorije, porušena je, a na njezinom mjestu izgrađena je kuća s mlinom za ulje u prizemlju. Južnije je izgrađena nova staja, koja je dobila katastarski broj 47/2 (vidi prilog 2).

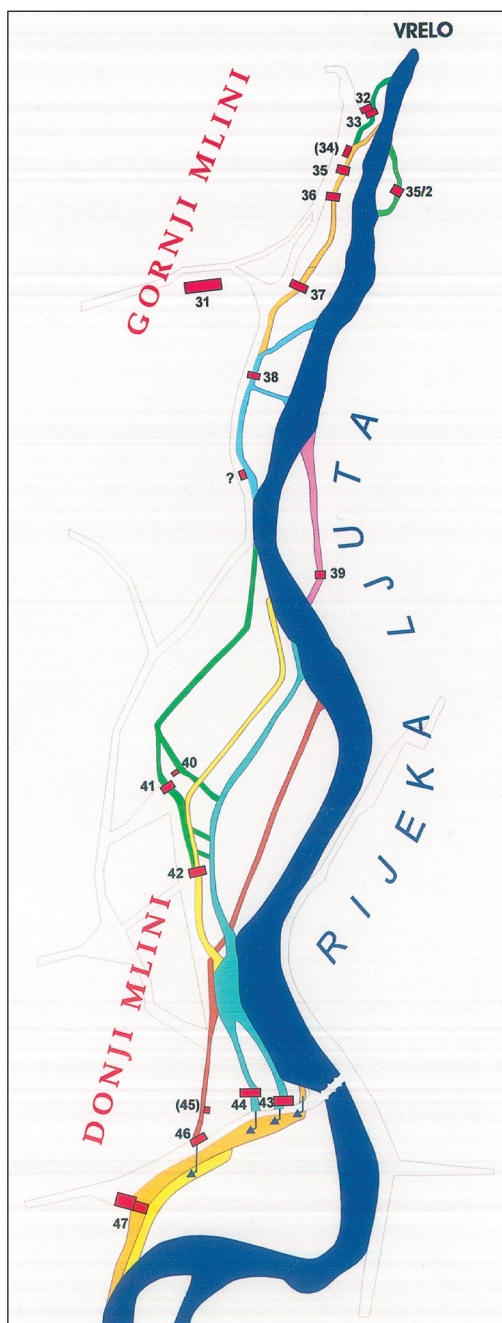
Osim Magudova, u drugoj polovici 19. stoljeća izgrađena su još dva mlina za ulje.⁶ Proširena je čest. zgr. 32 s jednim mlinom za brašno, tako da je uz postojeći mlin izgrađen i mlin za ulje.⁷ Treći mlin za ulje izgrađen je u kući

⁴ Kazivanje Mata Nikova Dobrašina *1932 iz Ljute.

⁵ Izmjene su unesene najkasnije 1869. godine. Naime, u Upisniku čestica zgrada (*Protocollo delle particelle degli edifizij*) iz 1837. nisu navedene čestice zgrada koje su naknadno ucrtane u katastar. Godine 1869. revidirani su katastarski planovi, jer stari više nisu odgovarali stvarnom stanju na terenu, pa je za potrebe poreznih vlasti napravljen katastarski operat koji se sastojao od "Spiska parcela" i "Posjedovnih listova". Opširnije vidi u: *Blago Hrvatske iz arhiva mapa za Istru i Dalmaciju*. Split: Historijski arhiv Split, 1992: 11-17.

⁶ Izgleda da u doba dubrovačke države uz rijeku Ljutu ne postoji niti jedan mlin za ulje pokretan vodom. Jedini mlin na području Ljute nalazio se u zaseoku Arbanasini, u kući Vlaha Dragića iz Pridvorja (čest. zgr. 2), prethodno vjerojatno u vlasništvu vlasteoske obitelji Ghetaldi.

⁷ Mlin je 1837. u posjedu obitelji Živanović (ogranci "Knez" i "Kosto"). Kasnije dolazi u većinski posjed obitelji Birimiša, koja na njemu gradi stambenu kuću.

Slika 2. Mlinovi na Ljutoj s pripadajućim vodojažama sredinom 19. stoljeća.

(*stranju*) nekoć vlastelinske obitelji Giorgi (čest. zgr. 31).⁸

Nedostatak je katastra što ne razlikuje mlin za brašno od mlina za ulje, odnosno stupa za tkanine. Dok gotovo sigurno uz rijeku Ljutu u doba Dubrovačke Republike ne postoje mlinovi za ulje, očito je da stupe postoje. Vidimo da najmanja kuća s jednim mlinom za brašno (čest. zgr. 32) ima površinu od 8 kvadratnih *klaftera* (1 *klafter* = 1,896 metra), dok čestice zgrada 39 (s lijeve strane rijeke) i 40 imaju površinu od samo 5 kvadratnih *klaftera*. Kako se u objema kasnije nalaze stupe, za pretpostaviti je da su to bile i 1837. godine.⁹ Dok sam treću, novoizgrađenu stupu (čest. zgr. 35/2) već prije naveo, ostaje otvoreno pitanje kada je izgrađena četvrta stupa u sklopu mlina Taraš (čest.zgr. 37).

Na temelju katastra, uzevši u obzir površinu zgrada i sadašnje stanje, 1837. godine uz rijeku Ljutu postoji 12 kuća s 21 mlinom za brašno, od toga na području Gornjih mlina 10 (Živanović 1, Kapetanić 1, Rustan 2, Arbanasin 2, Taraš 2, Dobrašin 2), a Donjih mlina 11 (Živanović 2, Cucalo - Đurković 2, Živanović 2, Škipa 2, Dobrašin 1, Magud 2). Ipak, ostaje dilema kad je u pitanju ukupni broj mlinova. Po sjećanju starijih stanovnika, na mjestu gdje je 1969. izgrađen restoran *Konavoski dvori*, točnije, nešto južnije, kod roštilja, vidjeli su se ostaci mlina s voltima.¹⁰ Ostaci su prigodom gradnje restorana porušeni, tako da danas nema vidljivih tragova. S obzirom na konfiguraciju terena, mogao je postojati, a na katastarsku kartu nije ucrtan jer je u doba izrade katastra bio jedva vidljiva ruševina. Po kazivanju, na Arbanasinovu mlinu (čest. zgr. 35, nekoć Rustanov mlin) bio je dograđen i treći mlin, ali ga je nabujala voda porušila.¹¹

Ostat će nejasno koja je bila namjena čestica zgrada 34 i 45, u katastru navedenih kao ruševine i prekrivenih. Prva se nalazila na području Gornjih mlina, u vlasništvu Luke Vlahova Arbanasina i, bez obzira na površinu od 8 kvadratnih *klaftera*, malo je vjerojatno da se radi o mlinu, jer je bila postavljena

⁸ *Stranj* 1837. ima tri prostorije s dvorištem. Kasnije je došao u posjed obitelji Arkulin, pa Dobrašin. Dobrašini su ga, zajedno s kasnije izgrađenim mlinom, do temelja porušili, te na istom mjestu izgradili obiteljsku kuću.

⁹ Na temelju sačuvanih ostataka zidova i vodojaže uz stupu obitelji Živanović -Kosto (čest. zgr. 39) može se zaključiti da je uz stupu bio i mlin za brašno, ili pak da je mlin prepravljen u stupu.

¹⁰ Kazivanje Nika Živanovića -"Maleška" (*1924) iz Ljute. Za ruševine se govorilo da su ostaci Trkovićeve mlina.

¹¹ Kazivanje Stane Đurković rodene Živanović (*1913) iz Ljute.

paralelno s rijekom, za razliku od svih drugih građevina. Mogla je biti taverna s prenoćištem. Stariji stanovnici Ljute sjećaju se ostataka te građevine, uklonjenih 1953. godine prigodom gradnje hidrocentrale.¹²

Druga je građevina (čest. zgr. 45) bila naslonjena uz istočnu stranu vodojaže Dobrašinova mlina, površine od samo 4 kvadratna *klaftera*, u vlasništvu seoske općine (*Gliuta comuna*). S obzirom na površinu i konfiguraciju terena, nije mogla biti ni stupa ni mlin. Vjerojatno se radilo o stražarskoj kuli za čuvanje obližnjeg mosta preko rijeke Ljute, eventualno o carinarnici.

Kad su u pitanju vlasnički odnosi, svi su mlinovi 1837. godine u posjedu imućnijih domaćih obitelji iz Ljute (Arbanasin, Cucalo, Dobrašin, Đurković, Živanović), Lovorne (Kapetanić, Rustan, Škipa) i Grude (Magud). Kao vlasnik svih mlinova navodi se Miho Savinov Giorgi. Iznimke su mlin i stupa (čest. zgr. 40 i 41) u vlasništvu Marka Pozze. Za razliku od Dubrovačke Republike, koja mlinove drži u svom vlasništvu, Austrija ih je prodala, pa postaju privatna imovina.

Do 1941. godine radili su svi mlinovi za brašno (osim Đurkovićeve), njih 19 u 11 kuća, te tri mlina za ulje.¹³ Nakon rata, vlasti provode politiku uništavanja sela na račun industrijalizacije, što za posljedicu ima naglo smanjenje proizvodnje žitarica. Mlinovi jedan za drugim prestaju raditi. Godine 1972. u pogonu su još četiri, a danas (2005.) samo jedan, obnovljen u turističke svrhe. Ista je sudbina zadesila mlinice za ulje i stupe, pa već desetljećima ne radi nijedna.

¹² Kazivanje Đura Ivova Đurkovića (*1939) iz Ljute.

¹³ Jovan Vukmanović tvrdi da su radila 23 mlina, ali to nije moguće. U istom tekstu opisuje rad mlina, navodeći njegove dijelove: *jaža, mlinski kamen, zastava, badanj, koš, presedla, kolo, ostenjac, kobila, prešnica, paprica, čaramurije, rasklad, lopata, čagatalo, kašun, brnja, šešula*. Rad mlinice za ulje i njene dijelove navodi još detaljnije (Jovan Vukmanović, *Konavli*. Beograd: SANU, Posebna izdanja, knj. DXXVII, 1980: 89-90, 101-108). Olga Oštrić, osim opisa rada i dijelova mlina, mlinice za ulje i stupe u vlasništvu Iva Dupera u Mlinima, donosi i njihove crteže. U odnosu na mlinove u Ljutoj, postoje razlike u nazivlju pojedinih dijelova. Vidi: Olga Oštrić, »Etnografska istraživanja u Dubrovačkoj Župi.« *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku* 3 (1954): 443 -471.

Prilog 1.

Ugovori o podzakupu mlinova (u slobodnom i skraćenom prijevodu).¹⁴

I.

Radoje Milanović iz Ljute u Konavlima zakupac je za sljedeće tri godine jedne kuće u kojoj su dva mlina u Ljutoj. Godišnje će plaćati 110 perpera. Dana 4. 1. 1496. godine sklapa ugovor kojim prima Lukaču Dragičevića, Ivaniša Dragičevića i Cvjetka Ratkovića, sve iz Konavala, u družinu, zajedništvo i sudioništvo rečenog mlina za sve vrijeme trajanja zakupa. Svakome pripada četvrtina dobiti ili, ne daj Bože gubitka, od kojega Bog neka nas sačuva. Svi se obvezuju platiti svoju četvrtinu najma državi, pod prijetnjom kazne da će poći na dražbu (na *inkanat*) s imovinom (*Div. Not.* sv. 75, f. 172).

II.

Martol Dimko Ivanov de Martolo, koji drži (u zakupu) kuću s dva mlina u Ljutoj u Konavlima, sklapa 22. 10. 1499. godine ugovor kojim mlinove daje u podzakup Dragoju Pavkoviću iz Dramonja i Radosavu Božidaroviću iz Ljute. Dragoju i Radosavu jamac je Ivan Dominik de Pozza. Obvezuju se ubuduće isplatiti općinskoj blagajni (svaki po) 65 perpera godišnje, koliko je dosad plaćao Martol. Nadalje, Dragoje i Radosav se obvezuju mlin čuvati od štete, a ako ne ispune obveze navrijeme, prijeti im kazna (*Div. Not.* sv. 79, f. 41'-42).

III.

Ivaniš i Radosav Dragičević iz Konavala drže 30. 12. 1501. godine u zakupu jednu kuću - mlin u Konavlima. Jamci su popola Krelja Vukašinović i Marin Bratutović.

Nadalje, sklapa se ugovor zbog dvije kuće - mlina u Konavlima, od kojih je jednu u zakup uzeo Vlahuša, sin Vuka Popovića, a drugu Ivaniš i Radosav Dragičević. Ove dvije kuće s tri mlina bit će u zajednici, na jednak dio dijelit će se dobit i, ne daj Bože, gubitak. Obvezuju se dubrovačkoj općini svojom imovinom. Svjedoci: Cvjetko Biočić Ratković, Vlahuša, sin Vuka Popovića, Dragoje Pavković Kovač, Radeljko Pribisalić, Radosav Božidarović, Matko Radonjić, Ivaniš Dragičević i Radosav Dragičević (*Div. Not.* sv. 81, f. 41).

¹⁴ Ugovori su zapisani u serijama 25 i 26 DAD: *Diversa Cancellariae* (dalje: *Div. Canc.*) i *Diversa Notariae* (dalje: *Div. Not.*) Na pomoći pri prijevodu zahvaljujem se profesoru Ivu Veseliću.

IV.

Radosav Radonjić iz Vodovađe zakupac je mlina u Vodovađi, za koji se državi obvezao platiti 500 perpera. S petoricom stanovnika Vodovađe - Ljubišom Radonjićem, bratom zakupca, Stjepanom Bjelanovićem, Vlahušom Nikojevićem, Andrijom Nikojevićem i Brajkom Radonjićem - sklapa 4. 10. 1504. godine ugovor o zajedničkom upravljanju mlinom. Zajednički će ga održavati, a zaradu dijeliti na šest dijelova. Obveze prema državi uredno će ispunjavati uz prijetnju gubitka imovine (*Div. Canc.* sv. 97, f. 186’).

V.

Radonja Longović i Radoje Diotošević iz Konavala uzimaju u podzakup kuću s dva mlina u Ljutoj od Federika Ivanova de Gondola, obvezujući se svojim dobrima da će mlin što bolje održavati i čuvati. S Ivanom Vukšićem Ljubišićem i Božidarom Radulinovićem sklapaju 15. 1. 1505. ugovor o zajedničkom upravljanju mlinom. Ravnopravno će, svaki po četvrtinu, dijeliti dobit i eventualne štete. Reguliraju se kazne i obveze, kako međusobno, tako i prema državi i Federiku. Spominje se i Mato, sin Radonje Radosalića rečenog Longovića (*Div. Canc.* sv. 97, f. 235).

VI-VIII.

Ivan Miobratović iz Ljute u Konavlima uzeo je od dubrovačke općine u zakup na tri godine kuću s dva mlina, koja se nalazi u Ljutoj u nizini (*in Plano*). Ugovorom od 12. 1. 1514. godine prima kao ravnopravne sudionike Božidara Radulinovića, Grgura Radonjića, Živka Vukašinovića i Radisava Stojakovića, svu četvoricu iz Ljute. Mlinove uzimaju u petoricu, tako da će svakome pripasti petina dobiti ili štete. Svaki od njih je dužan svake sedmice položiti račun ostalima iz udruge. Ako netko od njih počini prijevaru, neka smjesta upadne u kaznu gubitka dobiti od mlina. Također, svaki od njih obvezan je dubrovačkoj općini svojim dobrima za petinu najma.

Istoga dana, Grgur Radonjić i Nikola Radojević Miljanović, oba iz Ljute u Konavlima, zakupci jedne kuće s jednim mlinom Dubrovačke općine, sklapaju ugovor kojim se slažu da u svemu sudjeluju popola.

Matko Ivanišević iz Ljute u Konavlima drži u zakupu kuću s dva mlina dubrovačke općine u Ljutoj, za vrijeme od tri godine. Ugovorom od 12. 1. 1514. uzima za sudrugove Radovca Radinovića i Ivana Vukosalića. Svaki sudjeluje s trećinom u dobiti i šteti. Obvezuju se imovinom da će u roku platiti dubrovačkoj općini (*Div. Not.* sv. 91, f. 98 -98’).

IX.

Četvorica stanovnika Ljute, Ivan Radonjić, Đurađ Radovanović, Ivan Nikolić i Cvjetko Vukašinović Koštrobić, uzimaju u podzakup od Toma Ivanova Fife dva mlina u jednoj kući u Ljutoj u polju (*posta in pian*). Tomu će platiti 131 perper za razdoblje od jedne godine, to jest od 6. 1. 1522 do 6. 1. 1523. godine. Dalje se navode kazne u slučaju neizvršavanja obveza.

Sporazum je napisao kancelar konavoske knežije Marin Perov Ljubišić. Svjedoci su konavoski knez Marko Mihov de Lucari i kapetan Konavala Pero Radov.

Ugovor je u knjigu *Diversa Cancellariae* upisan 10. 4. 1525. Tada su dopisane izjave Toma Ivanova, kojim potvrđuje da je primio novac od Đurđa Radovanovića, Cvjetka Koštrobića i Ivana Šibatovića (*Div. Canc.* sv. 113, f. 165'-166).

X.

Ivan Jurjević (Đurđević) iz Konavala, zakupac na pet godina kuće s dva mlina u Ljutoj u mjestu Vrba (*in Verba*), sklapa 19. 1. 1551. godine ugovor o zajedničkom korištenju mlina s Lukom Voihničem i Nikolom Mihačevićem iz Konavala. Sva trojica će dobit i eventualnu štetu dijeliti na tri dijela. Obveze prema državi (godišnji najam) na vrijeme će izvršavati pod prijetnjom kazne (*Div. Canc.* sv. 135, f. 179').

Prilog 2.

Popis zgrada s mlinovima uz rijeku Ljutu i njihovih posjednika navedenih u katastru iz 1837.

Napomena: broj na kraju označava površinu u kvadratnim *klafterima*, 1 *klafter* = 1, 896 m)

čest. zgr. 31, kuća s tri prostorije i dvorištem, 95
Miho p. Savina de Giorgi iz Dubrovnika

čest. zgr. 32, mlin, 8
Niko p. Pava Živanović ("Kosto") (1786-1862) iz Ljute
Niko p. Iva Živanović ("Knez") (1792-1864) iz Ljute

čest. zgr. 33, mlin, 9
Miho Vuka Kapetanić ("Mustur") (*1786) iz Lovorne
Ana k. Jakoba Kapetanić, udova Iva Kapetanić ("Dešir") iz Lovorne

čest. zgr. 34, ruševina, 8

Luka p. Vlaha Arbanas ("Vukato") (1789-1861) iz Ljute

čest. zgr. 35 (35/1), mlin, 10

Jako Ivanov Rustan (1794-1876) iz Lovorne

čest. zgr. 35/2, gradnja nakon 1837, nema je u popisu vlasnika

čest. zgr. 36, mlin, 11

Pero Mihov Arbanas ("Mejo") (1784-1852) iz Ljute

Luka Vlahov Arbanas ("Vukato") (1789-1861) iz Ljute

čest. zgr. 37, mlin, 13

Pavo Vlahov Taraš (1809-1884) iz Ljute

čest. zgr. 38, mlin, 9

Ivo Matov Dobrašin (oko 1808-1856) iz Ljute

čest. zgr. 39, mlin, 5

Niko p. Pava Živanović ("Kosto") (1786-1862) iz Ljute

čest. zgr. 40, mlin, 5

Ivo Nikov Živanović ("Kuliza") (1782-1857) iz Ljute

čest. zgr. 41, mlin, 12

Ivo Nikov Živanović ("Kuliza") (1782-1857) iz Ljute

čest. zgr. 42, mlin, 14

Vlaho Mihov Cucalo (1779-1863) iz Ljute

Vlaho Đurković (1787-1841) iz Ljute

čest. zgr. 43, mlin, 22

Ivo Nikov Živanović ("Kuliza") (1782-1857) iz Ljute

čest. zgr. 44, mlin, 17

Vlaho Ivov Škipa (1770-1850) iz Lovorne

čest. zgr. 45, ruševina, 4

seosko vlasništvo (*Gliuta comuna*)

čest. zgr. 46, mlin, 12

Ivo Matov Dobrašin (oko 1808-1856) iz Ljute

čest. zgr. 47 (47/1), mlin sa stajom, (staja ima jednu prostoriju), 21

Mato Magud iz Grude

čest. zgr. 47/2, gradnja nakon 1837, nema je u popisu vlasnika

THE MILLS ON THE RIVER LJUTA IN KONAVLE

NIKO KAPETANIĆ

Summary

This article traces the history of water mills built on the River Ljuta in Konavle. When the Ragusan government acquired Konavle in 1427, there existed four mills in the upper flow of the river. The Republic tended to increase the production of grain due to the rise in population and the growing demand for flour and hardtack, the latter being an important provision aboard merchant vessels. This necessitated the construction of new mills, relocated mainly in the downstream areas of the Ljuta. Thus by the beginning of the sixteenth century, the number of water mills used for grinding grain had been tripled. The construction of *Donji mlini* (lower mills) represented an engineering challenge, as the slope was not steep enough. While at *Gornji mlini* (upper mills) the conduits that convey water from the river to the mills are less than fifty metres long thanks to the steep drop of the terrain, at lower mills, however, they measure in hundreds of metres. Mills were owned by the state and concessions were granted under specific terms. After the fall of the Republic, they became private property. In the second half of the nineteenth century, water mills for grinding olives as well as for the fulling of cloth had been built. A hundred years later, prior to becoming technologically outdated, the mills fell into disuse due to the lack of raw materials.